

Παναγιώτατε,

Πρότιστα όραματιστήκαμε στο Τμήμα Μουσικῶν Σπουδῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τὸν σχεδιασμὸ καὶ τὴν ὀργάνωση τοῦ νέου ἐτησίου θεσμοῦ τῶν **Ἀκαδημαϊκῶν Βυζαντινομουσικολογικῶν Συναντήσεων**. Συναντήσεων ἐν πλήρει χρονικῇ ἀνέσει πραγματοποιηθησομένων ἐν μέσῳ εὐαρίθμων ἄκρως ἐξειδικευμένων ἀκροατῶν, συνδρομῆ τε καὶ συμμετοχῆ ὁμοτέχνων συναδέλφων, ἀκαδημαϊκῶν ἐρευνητῶν καὶ διδασκάλων, ὑπὸ τὴν προοπτικὴν συζητήσεως καὶ κοινολογήσεως τῶν τε ρητῶν καὶ ἀρρήτων τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς προαγωγῆς τῆς Μουσικῆς Ἐπιστήμης εἰς τὴν ὑψηλοτέραν καὶ ἀγλαοτέραν αὐτῆς περιωπὴν.

Καὶ ἤλθομεν, Παναγιώτατε, ἤλθομεν υἱικῶς τε καὶ προσκυνητῶς, εἰς τὴν Κωνσταντίνου Πόλιν, εἰς τὴν παλαίφατον Ἱερὰν Μονὴν Ἀγίας Τριάδος τῆς Χάλκης καὶ εἰς τὰς αὐλὰς τῆς ἐνταῦθα γεραρᾶς καὶ περιεκούστου Θεολογικῆς Σχολῆς, ἤλθομεν εἰκότως βαδίζοντες ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν ποιητὴν «ιδιωτικῆς ὁδοῦ»¹ διότι:

Ἡ ιδιωτικὴ οδὸς κόβει μεσ' ἀπ' τον χρόνο. Πας πιο γρήγορα σπῖτι σου ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη [...] Εἶναι ανοιχτὴ γιὰ τον καθένα μας ἡ ιδιωτικὴ του οδός. Καὶ ὁμως· τὴν ἀκολουθοῦν ελάχιστοι [...] Κι οἱ υπόλοιποι ποτέ. Εἶναι αὐτοὶ που ἀποχωροῦν μία μέρα ἀπὸ τὴ ζωὴ χωρὶς νὰ ἔχουν πάρει καν εἶδηση τι τους συνέβη [...] <ενὼ πρέπει> νὰ χεῖς τὴν ψυχὴ σου στα δάχτυλα, στα μάτια, στα ρουθούνια, στα χεῖλη. Ἀπὸ 'κει μιλάει ο κόσμος. Ἀπὸ 'κει βρίσκεις τὴν ιδιωτικὴ σου οδὸ [...] <κι> Ἡ ζωὴ μένει καὶ δεν τελειώνει...

Ἦκούσαμεν, Παναγιώτατε, ἠκούσαμεν τῆς «θείας καὶ γλυκυτάτης» φωνῆς τοῦ Ὑμετέρου προκατόχου Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ΣΤ', κηρύττοντος τὴν ἐνότητα ὡς τὴν πεμπτουσία τῆς παπαδικῆς τέχνης, μιᾶς τέχνης τὴν ἀπὸ τῆς λεγομένης μεταρρυθμίσεως τῆς ὁποίας διακοσιοστὴν ἐπέτειον συνεχίζομεν οἱ ἀπανταχοῦ θιασῶται τῆς Ψαλτικῆς νὰ ἐορτάζωμεν· ἔγραφεν ὁ ἐξονομασθεὶς ἀοίδιμος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, εἰς τὴν (ἀπὸ 25^{ης} Νοεμβρίου 1815) πατριαρχικὴν «προκήρυξιν», τὴν δημοσιευθεῖσαν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1816 εἰς τὸ περιοδικὸν *Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος* τῆς Βιέννης¹:

¹ Γρ. Θ. Στάθη, «Διακήρυξις [ἀποσταλεῖσα μετὰ Πατριαρχικῆ Ἀπανταχοῦσα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Σ', κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον ἢ Μάιον τοῦ 1815. "Περὶ τῆς Νέας Μεθόδου τῆς Μουσικῆς Τέχνης καὶ περὶ συστάσεως τοῦ κοινοῦ Μουσικοῦ Σχολείου"]», ΜΟΥ.Σ.Α., *Μουσικὸ περιοδικὸ τῶν φοιτητῶν τοῦ Τμήματος*

«Τρεῖς γὰρ τῶν ἐν Βασιλευούσῃ ἐξ ἐπαγγέλματος Μουσικῶν, ὃ τε Τερολογιώτατος ἐν διακόνοις κύρ Χρῦσανθος, ὁ Μουσικολογιώτατος Λαμπαδάριος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας κύρ Γρηγόριος, καὶ ὁ Μουσικολογιώτατος κύρ Χουρμούζιος, ὁ μὲν πρῶτος περὶ τὸ θεωρητικὸν τῆς Μουσικῆς μέρος, εἶπερ τις ἄλλος, διὰ μακροῦ χρόνου καὶ πόνων πολλῶν ἐνασχοληθεὶς, καὶ ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν ἐγκρατῆς, Εὐρωπαϊοῖς τε Μουσικοῖς ὁμιλήσας διδασκάλοις, καὶ τούτων, ὅσα τῶ εἰσαγωγικῶ συμβάλλεται μέρος, συλλεξάμενος, οἱ δὲ περὶ τὸ πρακτικόν, τὴν παράδοσιν φάμεν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀσματικῆς τέχνης, καλῶς ἠσκημένοι, καὶ ἰδίᾳ φιλοπόνῳ σπουδῇ ἀξιολόγους προσθήκας ταῖς Μουσικαῖς αὐτῶν κτησάμενοι ἐπιδόσεσιν, **ὁμοῦ συνελθόντες**, θεωρητικὴν ἅμα καὶ πρακτικὴν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεράς Μουσικῆς διδασκαλίαν συνέταξαν, καὶ μέθοδον παραδόσεως νέαν ἐξεῦρον ...».

Καὶ ἰδιαίτερος ὑπεγραμμίσαμεν ἐν νῶ, Παναγιώτατε, ὑπεγραμμίσαμεν τὴν ρῆσιν: «**ὁμοῦ συνελθόντες**», τὴν εὐγλώττως ὑποδηλοῦσαν (κατὰ τὸ ἤδη γεγραμμένον²) ὅτι «τόσο ἡ διατύπωση τοῦ συστήματος ὅσο καὶ ὁ σχεδιασμός τῆς μεθόδου συζητήθηκαν, ἀποφασίστηκαν καὶ ὑλοποιήθηκαν κατὰ τὴν κοινὴ (καὶ ἐπαναλαμβανόμενῃ, ὅπως μπορεῖ νὰ ὑποθέσει κανεὶς) συνάντησιν τῶν τριῶν δασκάλων».

Καὶ ἐμνήσθημεν, αἴφνης, τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου σημαδίου τῆς ψαλτικῆς σημειογραφίας, τοῦ λόγοις ἤδη κατηγορημένου ἀλλ' ἔργοις ἀδιαλείπτως ἕως τάνῦν χρησιμοποιουμένου, εἰς ἐκάστου ἤχου μαρτυρίαν, σημαδίου τοῦ λεγομένου **σύνδεσμοι**, ὅπερ καὶ εἰς τινὰ μεταβυζαντινὴν θεωρητικὴν συγγραφὴν [ΕΒΕ 968, φφ. 35^r-7^v] περιγράφεται, γλαφυρῶς τε καὶ διδακτικῶς, ὡς:

«δύω ἀπόστροφοι <πὺ> ἀνταμώθησαν καὶ ἔγιναν ἓνα πρόσωπον, καθὼς δύω ἄνθρωποι <πὺ> ἐστάθησαν ἔμπροσθέν σου καὶ ἔψαλαν μίαν φωνὴν καὶ δὲν δύνασαι νὰ εἰπῆς ὅτι ἐτοῦτοι οἱ δύω ἄνθρωποι δύω φύσεις ἔχουσιν, ἀλλὰ μίαν· καθὼς ἐγράφη διὰ τὴν φύσιν τῶν

Μουσικῶν Σπουδῶν Ἀθήνας, ἔτος πρῶτο, τεῦχος 1^ο, Ἀθήνα 1995, σσ. 27-8. Ἀντωνίου Χατζοπούλου, *Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ παιδεία στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 19^ο καὶ 20^ο αἰῶνα*, Ἀλεξανδρούπολη 2001 [ἀνέκδοτη διδακτορικὴ διατριβή· μετὰ τὴν εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ συγγραφέως], σ. 363. Φροντίδι τοῦ τελευταίου, τὸ ἴδιο κείμενο καταχωρήθηκε πρόσφατα (2014) καὶ σὲ φυλλάδιον ποὺ κυκλοφορήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη (ἀπὸ τὴν Ἱερά Μητρόπολιν Δέρκων) ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰς τὴν Πόλιν ... ἡ ψαλτικὴ τέχνη», σ. 2.

² Χάφη Ξανθοῦδάκη, «Τὸ Μέγα Θεωρητικὸν τοῦ Χρυσάνθου καὶ οἱ γαλλικὲς πηγὲς του», *Ὁ Ἐρανιστῆς* 26 (2007), σ. 144.

ἀνθρώπων· καὶ πάλιν, πᾶσα ἡ φύσις τῶν ἀγγέλων ὑμνεῖ καὶ δοξάζει τὸν ζῶντα θεὸν καὶ ὄχι αἱ φύσεις τῶν ἀγγέλων [...] ἀμὴ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὅλοι μιᾶς φύσεως, ὅμως ἔχουσι καὶ αὐτοὶ πολλαῖς προαίρεσιν· ἡγουν, εἶναι δύο ἄνθρωποι, ὅπου ἔχουν μίαν φύσιν, καὶ ὁ ἕνας εἶναι πονηρὸς καὶ ὁ ἄλλος εἶναι ἀγαθός, ἡγουν δίκαιος· ἐπειδὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ δίκαιοι μίαν φύσιν ἔχουσι· καὶ δύο ἀδελφοὶ ἅγιοι, ὅπου κατοικοῦν ἀντάμα, δὲν ἔχουν ταύτην τὴν ἰσότητα, ἡγουν οἱ δύο ἀπόστροφοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ὁ ἕνας τιμιώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ἴσια ἔχουσι καὶ εἶναι εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰς τὴν δύναμιν καὶ εἰς τὴν φύσιν».

Σημαδίου τῆς βυζαντινῆς παρασημαντικῆς χαρακτηριζομένου *σύνδεσμοι*, παραλληλιζομένου μὲν πρὸς «δύο ἄνθρωποις ὅπου μίαν φύσιν ἔχουσιν», προσομοιαζομένου δέ (κατὰ τὸ ψαλμικὸν [132,1]: «Ἴδου δὴ τί καλόν, ἢ τί τερπνόν, ἀλλ’ ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό»), προσομοιαζομένου – λέγω– μὲ «δύο ἀδελφούς ἀγίους, ὅπου κατοικοῦν ἀντάμα, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ὁ ἕνας τιμιώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ἴσια ἔχουσι καὶ εἶναι εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰς τὴν δύναμιν καὶ εἰς τὴν φύσιν», οὐδεμίαν ἄλλην προεκρίνομεν ἐπιλογὴν, Παναγιώτατε, ὅσοι τῶν τραγουδιῶν τοῦ Θεοῦ μνημονεύομεν μᾶλλον ἢ ἀναπνέομεν, οὐδεμίαν ἄλλην προεκρίνομεν ἐπιλογὴν παρὰ νὰ Συν-αντώμεθα καὶ νὰ Συ-ζητοῦμεν, νὰ Συ-σκεπτόμεθα καὶ νὰ Συ-μμελετῶμεν, νὰ Συν-ερευνῶμεν καὶ νὰ Συν-εργοῦμεν, ἰδεατῶς δὲ νὰ Συμ-πορευόμεθα καὶ νὰ Συμ-φωνοῦμεν, ἐνωτιζόμενοι τοῦ (ἐκ τῶν τριῶν) σοφομουσικολογιωτάτου διδασκάλου κυρ Χρυσάνθου, διδάσκοντος εἰς τὸ περισπούδαστον Θεωρητικὸν αὐτοῦ τὸ Μέγα [Τεργέστη 1832, σσ. LIV-LV⁸⁸¹] καὶ λέγοντος τοιαῦτα:

«Νῦν οὖν ἡ Μουσικὴ προσφέρεται τοῖς φιλομούσοις, καθὼς ἤρξατο ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μαζῆ μὲ τὰς προόδους, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἕως τοῦ νῦν. Καὶ φυλάττει μὲν τὰ πρῶτα καὶ παλαιὰ μέλη, ἄπτεται δὲ καὶ τῶν νεωτέρων· καὶ μεταχειρίζεται μὲν χαρακτῆρας τοὺς παλαιούς, ὅσοι εἶναι εὐχρηστοί, προσαπέκτησε δὲ νεωστὶ καὶ τινὰς, ὅσοι ἦσαν ἀναγκαῖοι. Τί λοιπὸν εἶναι; παλαιὰ ἢ νέα; Οὔτε παλαιὰ, οὔτε νέα· ἀλλ’ ἡ αὐτὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς τετελειωποιημένη».

Ὑπὸ τοιαύτας ἐμφορούμενος σκέψεις, Παναγιώτατε, εὐχαριστῶ ἐκ μέσης καρδίας καὶ ἐκ προσώπου τοῦ τε Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς γύρωθεν Ὑμῶν μουσοπατάκτου ὀμηγύρεως, εὐχαριστῶ τὴν Ὑμετέραν θειοτάτην Παναγιότητα διὰ τὴν ὑψίστην τιμὴν τῆς ἐνταῦθα Ὑψηλῆς Ὑμῶν παρουσίας, πρὸς ἡμετέραν εὐλογίαν καὶ κήρυξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς παρούσης πρώτης Ἀκαδημαϊκῆς Βυζαντινομουσικολογικῆς Συναντήσεως.

Δράττομαι δὲ τῆς εὐκαιρίας ἵνα καὶ ἐπισημῶς προσκαλέσω Ὑμᾶς, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ προσεχοῦς ἔτους 2016, ἔτους κατὰ τὸ ὅποῖον τὸ ἡμέτερον Τμήμα λαμπρῶς πρόκειται νὰ πανηγυρίσει τὴν εἰκοσιπενταετῆ ἐπέτειον τῆς λειτουργίας του, νὰ προσκαλέσω Ὑμᾶς, Παναγιώτατε, εἰς Ἀθήνας, ἔνθα καὶ σὺν Θεῷ προγραμματίζομεν συνέδριον ἀφιερωμένον εἰς γόνον λαμπρὸν τῆς ἐρατεινῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὸν ἐκ Μεγάλου Ρεύματος Βοσπόρου περιώνυμον Κωνσταντῖνον Ψάχον, μὲ ἀφορμὴν καὶ ἐτέρας ἐπετείους, τὴν τε τῶν 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του καὶ τὴν τῶν 20 ἀπὸ τῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Τμήματι θησαυρίσεως τῆς περιωνύμου Βιβλιοθήκης του, συνέδριον εἰς τὸ ὅποῖον καὶ εὐελπιστοῦμεν νὰ παρουσιάσωμεν (τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι) τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου κατασκευασθὲν καὶ ἤδη ὑφ' ἡμῶν ἐντοπισθὲν ἐν Γερμανίᾳ Παναρμόνιον Ἐκκλησιαστικὸν Ὅργανον.

Δεῦρο, Παναγιώτατε πάτερ καὶ δέσποτα, δεῦρο στήθι μεθ' ἡμῶν, ἐπισφραγίζων τὸν ὕμνον καὶ προεξάρχων τῆς πανηγύρεως!

Ἀχιλλεὺς Γ. Χαλδαιάκης